

POD LIPO

LEPOSLOVNA, POLJUDNO-ZNANSTVENA IN
POLITIČNA REVIIJA ZA SLOVENSKO
DELOVNO LJUDSTVO V JUGO-
SLAVIJI, AVSTRIJI, ITALIJI
IN AMERIKI

Poravnajte
naročnino!

VSEBINA: REVOLUCIJA L. 1848 V ZGODOVINI / *FRANCE KOZAR*: ZAKOPANA
PRAVICA / *FRANCE KOZAR*: SAMOTNA MISEL / AMERIŠKE SLIKE O STAVKI /
FRAN POGAČNIK: POZDRAV / *DAMJAN*: V STROJNICI / *S. J. CEDERBAUM*:
DVAJSET UR V POTNIŠKEM JERBASU / *LOUIS ADAMIČ*: IZNAJDI TELJ IN PRIDI GAR
MILE KLOPČIČ: POLAGOMA / *IVAN VUK*: HOMO HOMINI LUPUS / *ČULKOVSKI*:
KAJ PRAVIJO / *BORIS KRISTAN*: FRANCOŠKE VOLITVE / *HISTORICUS*: PEREČI
PROBLEMI / LISTEK / NA PLATNICAH: IZ DELAVSKEGA ŠPORTNEGA GIBANJA
V JUGOSLAVIJI / OBČNI ZBOR S. K. „SVOBODE“ LJUBLJANA / „DELAVSKA
ŠPORTNA PODZVEZA“ / II. REDNI OBČNI ZBOR DELAVSKIH TELOVADNIH ENOT
„SVOBODE“ (D. T. E.) / IZ MEDNARODNEGA DELAVSKEGA TELOVADNEGA IN
ŠPORTNEGA GIBANJA

UREDNIŠTVO: V LJUBLJANI, V TRSTU IN V CHICAGU, ILL. / UPRAVA
V LJUBLJANI (ALEKSANDROVA C. 5) IN V CHICAGU, ILL, 3639 W. 26 Th. ST. / CENA
ZA EVROPO: POSAMEZNA ŠTEVILKA DIN 4.—; ZA CELO LETO DIN 46.—.
ZA AMERIKO: POSAMEZNA ŠTEVILKA 15 c.; ZA CELO LETO DOL. 1.50.

LETO IV. V LJUBLJANI, 15. MAJA 1928

ŠT. 5.

DELA VSKI ŠPORT

UREJUJE MILAN VIČIČ, ALEKSANDROVA CESTA 5

Iz delavskega športnega gibanja v Jugoslaviji

Iz Ljubljane:

S. K. Svoboda, Ljubljana, stoji pred važnimi prvenstvenimi tekmami. V jesenskem prvenstvu zaostaja samo za eno točko za vodečim klubom II. razreda. Stanje je bilo naslednje:

1. S. K. Reka 7 točk,
2. S. K. Svoboda 6 točk,
3. S. K. Panonija 4 točke,
4. S. K. Krakovo 3 točke,
5. S. K. Natakari 0 točk.

Če se Svobodi posreči, da izide iz tekme z Reko kot zmagovalec, je računati s tem, da odnese tudi prvenstvo II. razreda. Žal nekaj njenih najboljših igračev v tej tekmi še ne bo moglo nastopiti, ker imajo radi prestopa k nam zabrano igre. Vsekakor pa prvenstveno moštvo pod vzornim vodstvom sekcijskega načelnika in tajnika s. Kovača pridno trenira, tako da je mnogo upanja na uspeh. Ker sta kluba Panonija in Natakari iz nadaljnega prvenstvenega tekmovanja prostovoljno izstopila, ima naša Svoboda nastopiti letos samo proti Reki in Krakovu. Tekma proti S. K. Krakovu se bo vršila dne 13., ona proti S. K. Reki pa 20. tek. meseca. O rezultatih bomo poročali v prihodnji številki.

V nedeljo dne 22. aprila t. l. je nastopilo dvoje moštev Svobode v trening tekmah, in sicer eno proti novo ustanovljenemu S. K. Grafičar, Ljubljana, drugo pa proti rezervi Akademskega S. K. Primorja. Rezultati:

S. K. Grafičar — Svoboda, komb. 5 : 11,

Akad. S. K. Primorje — Svoboda komb. 9 : 2.

Priporočali bi sekcijemskemu načelniku, da pri nastopih s klubi kakor je zlasti Akademski Sportni Klub Primorje, Ljubljana, obrača več pažnje na sestavo moštva in postavi v tem boljše moči in ne rezervo. Saj smo že ponovno občutili, kako grdo se nas v slučaju velikega poraza izrabi in objavi tako navadno trening tekmo v dnevnikih s sebi primerno razlago.

Glede event, odigranja ob Binkoštih v Sarajevu ob priliki Vsedelavskega izleta še ni nikakih definitivnih sklepov. Zdi pa se, da je vsaj naša intervencija glede nameravanega odigranja prijateljske tekme sodruženega S. K. Hajduka, Sarajevu z Akademskim športnim klubom Primorje, Ljubljana, v Sarajevu uspela.

Iz Srbije:

S. K. Borac, Paraćin — Kruševački radnički S. K. Obilič 7 : 0.

Tudi v Srbiji se pričena delavski šport lepo razvijati. Žal s tamošnjimi klubi še nimamo nikakih direktnih stikov, v interesu delavskega športnega gibanja v Jugoslaviji pa bo, da pridemo tudi s srbskimi delavskimi športnimi klubi čimpreje v ožji stik.

Iz Sarajeva:

Tu se vrše velike priprave za Vsedelavski zlet v dneh 25., 26., 27., in 28. maja. Udeležniki uživajo na vseh železnicah 50% popust. Iz bogatega programa posnemamo:

Dne 25. in 26. maja se vrši skupščina članov Delavske zbornice in seja Centralnega tajništva delavskih zbornic.

Dne 27. maja: Delavski izlet s tem sporedom: dopoldne svečana akademija v Narodnem gledališču, iz gledališča odhod k otvorjenju delavskega štadiiona. Popoldne od 1. do 4. ure kongres Saveza radniških kulturnih i športskih društava za B. i H. v dvorani Delavske zbornice, ob petih kup tekma štirih delavskih nogometnih klubov na delavskem štadionu. Zvečer velika svečana zabava v Delavskem domu.

Dne 28. maja dopoldne se vrši v Delavskem domu Oblastna konferenca delegatov organizacij Ujedinjenog Radničkog Saveza Jugoslavije iz Bosne i Hercegovine. Popoldne na delavskem štadionu kup tekma štirih sarajevskih nogometnih klubov.

To je samo nekaj točk iz obširnega programa Vsedelavskega zleta v Sarajevu.

Priporočamo našim sodrugom, da se istega udeleže v čim večjem številu, kar bo gotovo mnogo doprineslo k zbliznanju med bosanskimi delavskimi športnimi klubi in nami.

Gradnja delavskega štadiona: V Sarajevu se je pričelo sredi preteklega meseca z delom na dosedanem igrišču „Hajduka“ v Skenderiji. Iz tal se danes že dvigajo najmoderneje zgrajene tribune v dolžini 68 metrov, visoke 9 metrov s sedmimi vrstami, ki bodo vsebovale z ložami čez 1000 sedežev. Pod tribunami bodo prostori za igralce, tako: prostor za slačenje, za kopanje, stranišča, itd., vse higijensko urejeno z odgovarjajočo kanalizacijo.

Ves dan, osobito pa zvečer, opaziš na štadionu delavce, prostovoljno in brezplačno zaposlene z deli in ponosne na svoj veliki uspeh. Tako je v Bosni zlati... In pri nas?

Občni zbor S. K. „Svobode“ Ljubljana

Sredi aprila je imel ta mnogo obetajoči delavski športni klub svoj redni občni zbor. Iz poročil funkcionarjev je razvidno, da je klub bil celo leto delaven; v letnem času pred vsem na športnem prostoru, v zimi se je pa klub bavil s poglobitvijo duha na tedenskih članskih sestankih, povrh je pa skrbelo

vodstvo kluba za gojenje družabnosti. V ta namen je bila ustanovljena plesna šola, ki je bila ena najboljših v Ljubljani. Iz blagajniškega poročila, ki ga je podal s. Pavle Kovač, je razvidno, da je bil denarni promet kluba sicer precejšen, toda nabavilo se je toliko novega inventarja, da je sicer klub sedaj precej dobro založen, zato je bil pa primanjkljaj v blagajni.

PODLIPO

LEPOSLOVNA, POLJUDNO - ZNANSTVENA IN POLITIČNA
REVIJA ZA SLOVENSKO DELOVNO LJUDSTVO

UREJUJE ANTON KRISTAN

LETO IV.

LJUBLJANA, 15. MAJA 1928.

ŠTEV. 5.

Revolucija l. 1848 v zgodovini

V dunajski Arbeiterzeitung z dne 11. sušca t. l. je izšel ta članek, ki res lepo karakterizira pomen l. 1848. — V slovenščino ga je prevel za Podlipo Cvetko Kristan.

Revolucijsko leto 1848 tvori most med dvema velikima dogodkoma, ki sta ves svet pretresla: med veliko francosko revolucijo ter med revolucijskima letoma 1917 in 1918. Stoji tudi časovno skoro natančno v sredini onega zgodovinskega procesa, ki tvori enoto: je obenem zakasneni potomec velike francoske revolucije ter glasnik in predhodnik evropskih revolucij današnje dobe. Dalekosežen, pa velikopotezen ritem zgodovine in mogočna simfonija napredka sta na njej očitvidna, ako primerjamo posebnosti, naloge in poizkuse v letu 1848 z onimi v letih 1789 in 1918.

Leta 1848 se je vršila resnično velika internacionalna revolucija. Tekom 10 tednov je bil velik del evropske celine v plamenih. V italijanskih državah, ki so bile ali pod domačim absolutizmom ali pod tujim gospodstvom Habsburžanov, in v Švici, ki se je dvignila proti državno enotnost rušečemu tiranstvu, se je revolucija pričela. Evropski dogodek je pa postala šele, ko so zapodili raz prestol meščanskega kralja po krvavih pouličnih bojih v Parizu in ko je pariško delavstvo pogumno proglasilo drugo republiko. 13. marca je sledil Dunaj, 15. marca Budimpešta, 18. marca Berlin, da omenimo le najvažnejša revolucijskorna središča, ki pa so učinkovala daleč na okrog. Od pristanišč ob Atlantiku pa do Visle, od Vzhodnega morja do Adrije so se puntali dotlej po političnem absolutizmu, po gospodarskem fevdalizmu in po nacionalnem gospodstvu tujcev izko-

riščani in tlačeni narodi Evrope. Tudi na zapad je poseglo vznemirjenje in v Angliji je poslednjikrat zagorel chartizem. Pa tudi vzhod in pravkar v zgodovinskem življenju vzbujeni slovanski narodi so začutili dih novega življenja: Rusija na vzhodu, Anglija na zapadu sta bili zgodovinski meji njegove mednarodne razširitve.

V tem mednarodnem pomenu revolucije iz l. 1848 se kaže ves njen zgodovinski napredek napram veliki francoski predhodnici. Tudi njo so spremljali ogromni politični in socijalni pretresljaji. Morda je ta več doprinesla k preobrazbi Evrope kot pa dogodki v l. 1848. Ali velika francoska revolucija je delovala neposredno — ker so jo posnemali — na preobrazbo le malega dela sveta. Največ so pa vplivali vojna in požari, ki so jih v tej vojni doživele fevdalne države na bojnih poljih, ki pa so prisilili nazadnjaške vladarje in državnike k reformam. Ko so l. 1792 odstranili francoski prestol, so mogle Prusija, Avstrija in Španija začeti v svrhu restavracije monarhij nove vojne, v katerih se je pokazalo, da je absolutistična monarhija in fevdalna družba izven Francije še globoko zasidrana, da so njim nasproti stoječe sile omejene v glavnem le na sanjarske idealiste in nimajo nikakega vpliva na široke množice. Ko so pa l. 1848 odstranili francoski prestol, je pomenilo to revolucijski signal na pobuno vsem narodom, ki so koncem osemnajstega stoletja prestole še branili, signal za napad na absolutistične monarhije na evropskem kontinentu, ki so jih pred dvema desetletjema še vsi branili. Na mesto vojne je stopil razredni boj kot gonilna sila politične preobrazbe.

Kako je do tega prišlo? Ledeno-mrzla skorja metternichovega absolutizma je

pokrila tla evropske družbe. Nove gospodarske sile pa so jo vendar prerahljale. Meščan, — ki je bil koncem osemnajstega stoletja v Srednji Evropi rokodelski mojster, mali uradnik, kramar, svetu odtuženi pisatelj, ki ni imel nikakega političnega slavohlepja — je postal med tem tovarnar, trgovec, birokrat in razrednozaveden meščan. Železnice, tovarne, živahnejši promet: vse to je stvorilo začetke industrijskega proletarijata. Potrebe razvijajoče se kapitalistične produkcije so nudile silnejše osnove za nacionalna, enotnostna stremljenja in so hrupno zahtevale osvoboditev kmetov in odpravo flake. Politično še akcij nezmožen kmetijski sloj je našel v industrijskem delavstvu svoje naravne voditelje in temu mogočnemu pritisku sta se morali umakniti tako monarhija Habsburžanov kot Hohenzollerncev. Ustava, meščanske pravice, svobodno udejstvovanje, nacionalno udruževanje, osvoboditev kmetijskega stanu: to so bila gesla srednjeevropske revolucije v l. 1848, ki je probleme postavila, ni jih pa izvršila, ker ni imela moči.

Dvoje človeških obdobij, v katerih se je kapitalistični način produkcije v Srednji Evropi utrdil, tudi mimo Francije ni šlo brez sledu. Velika revolucija je po raznih peripetijah porodila kapitalistični razred s široko kmečko podlago in z mogočno finančno oligarhijo. Med njima pa se je nahajal zelo stisnjen, politično pa zelo aktiven in od velikih tradicij revolucije izšolan delavski razred. Ta se ni bojeval za politično, marveč za svojo socialno osvoboditev, ni zahteval enakosti pred zakonom, marveč v pogledu lastnine. Medtem ko se je bojevalo v Berlinu, na Dunaju, v Budimpešti v bistvu za utemeljitev meščanske družbe, je pa vzplapolala v Parizu z vsemi svojimi strahotami meščanska vojna proti temeljem meščanske družbe: junjska bitka. Njeno približevanje in njen izid nista bila le zmaga francoske buržuazije nad proletarijatom, marveč tudi pokopališče meščanske bojne volje v vseh od revolucije dotaknjenih deželah. Ko je meščan uvidel, da more voditi boj za svoje politične pravice proti absolutistični državi le tedaj, ako pomaga razredu, ki mu postaja nevaren, da more politično gospodstvo doseči le, ako vrže na kocko svoje gospodarske pravice, je sklenil hitro mir s kontrarevolu-

cijo. Tako ni izkervavela na pariških barikadah le francoska revolucija, marveč tudi politična vsebina nemške in avstrijske revolucije. Kar je bilo od njenih zahtev neodklonljivega in potreba kapitalističnega produkcijskega načina: osvobodjenje kmečkega stanu, uspostavljenje velikih gospodarskih območij, nacionalno združenje, neka gotova kontrola vlade potom izvoljenih korporacij — to uresničiti, je postala odslej naloga „revolucije od zgoraj“ in to je tudi tvorilo vsebino evropske zgodovine dveh desetletij od l. 1850 do l. 1870. Revolucionarne ljudske pobune v l. 1848 so postavile naloge, protirevolucionarne sile so jih pa rešile: seveda po svoje. Mesto nemške republike je nastala vojaška monarhija Hohenzollerncev, mesto nacionalnih držav v Avstriji habsburška ječa narodov, mesto demokracije klaveren kompromis med absolutizmom in principom ustavnega brzdanja — to je bil v Srednji Evropi politični položaj do l. 1917.

L. 1917 je revolucija šele prekoračila rusko mejo, pri kateri se je morala ustaviti l. 1848. Ako je obstojal zgodovinski napredek od l. 1789 do l. 1848 v tem, da se je izolirana revolucija ene same dežele razširila na mednarodno revolucijo že pomembne skupine dežela, je postala sedaj započeta revolucija vsled moči in velikosti Rusije v resnici svetovna revolucija. Iste zgodovinske sile so bile, ki so dovedle v l. 1917 revolucijo do Neve, do Volge, do Urala in do azijskih step kot one, ki so ji omogočile v l. 1848 prehod preko Rena in napredovanje do Donave: carizem je padel v boju z istimi silami, ki so omogočile zmagoviti pohod kapitalizma preko vsega sveta. Ali mogočno razviti kapitalizem imperijalistične epohe je rodil na obeh tečajih družbe popolnoma druge nasprotujoče si sile kot pa rani kapitalizem iz l. 1848. Celoten fizičen, birokratičen in duševen državni aparat s svojimi neštevilnimi vojskami in ogromnim tiskom, s svojimi popi in žandarji, z močjo države nad gospodarstvom in z diktaturo gospodarskih sil nad državo je produkt te zadnje razvojne perijode in temu primerno tudi daleko prekaša sedanji revolucionarni boj vse prejšnje po velikosti, liutosti in trajanju.

Že leto 1848 je pokazalo, da ima revolucija le v vrstah in srcih delavcev resnično domovanje, tudi tedaj, ako se ne

gre za čisto proletarske cilje. Ali delavski razred iz l. 1848 ni bil dovolj jak, da bi dovršil meščansko revolucijo v gospodarskem, političnem in narodnem oziru proti volji meščanstva. Tako so ostali vsi njeni problemi nerešeni. Šele ko je postalo delavstvo vsled ogromnih preobratov celega sapozapirajočega polstoletja številčno in politično pomembna sila, ko je ruska revolucija razrušila zatočišče v l. 1849 zmagoslavno ostalih kontrarevolucionarnih sil — carizem: šele tedaj je za Evropo nastopil čas, da dokonča 1848. leta započeto delo. Republika — je delo delavcev. Demokracijo — branijo delavci. Nacijonalno ujedinjenje — nima

nobenega boljšega branitelja kot delavstvo. Habsburgovci, Hohenzollernci in Romanovci, vse tri velike vojaške despotije, so padle pod mogočnimi udarci pesti delavstva. Z izvršenjem svojih nalog iz l. 1848 si je delavstvo zagotovilo velik delež na moči, ki ga lahko sedaj uporablja tudi samo za se. Tako so združeni v njegovem današnjem razrednem boju veliki spomini iz preteklosti s še večjimi ideali prihodnjosti in s tem, ko ono, samo danes proslavlja junake in mučenike preteklih dni, množi pač svoj moralni zaklad, brez katerega ne bo moglo rešiti ogromnih nalog svoje prihodnjosti.

France Kozar:

Zakopana pravica

V človeštvu,
v vseh narodih proletarcev
cele zemeljske oble
je zakopana.

Od pamtiveka, od pradavnine.
In človek v sponah svojega trpljenja
iskajoč globine,
kjer je zakopana,
že stotletja z močjo svojega življenja
bije neizprosno bitev,
poklanja za nje rešitev na oltar
svoj ničev „Jaz“.
In daruje vse. Le molitev
je spačila človeku obraz.

Ali ko nekoč bo pesem motik,
pesem krampov,
pesem Dela
preko zemeljske oble zazvenela,
ko bratska srca prižgó si ljubezen med sabo,
ko ožarjeni bodo nad svetostjo simbola
vsi, ki trpijo
in za njeno vstajenje živijo
in bdijo,
vsi, ki so našli spoznanje idola,
takrat v bronasti kip
vstane in zraste ne samo za hip,
temveč za večno: Ona, zakopana:
P r a v i c a , stotletij fata morgana.

Ko v sivini tega stotletja
vzdihujem pod težo prokletja,
čujem kako poje zemlja pramati
naših življenj,
naših trpljenj:

„Vstali bodo in se vzbudili
stroji - ljudje v nov dan, v novo zarjo rdečo.“

(Oh zaman, zaman skrunite vi naše ustajajoče pohode,
ti prokletstvo v krvavem fantomu,
ti zlo despotij,
ti dejanje morij,
moč železnih mišic gradi vam pogin in propast!)

Iz kaosa, urvrenja teh upornih množic
smo planili mi deca, možje in žene
v nov dan svetla.

V železnem oklepu, v nov čas
se spočenja nov spas
Dela, Svobode, Človeka.

Z železno pestjo in oljkino vejico
mi uporni Jerneji
sužnji stoletja krvavega
oznanjamo človeka
novih dni, novega veka. —

France Kozar:

Samotna misel

Vase zastrt,
na obrazu trpljenja bolest,
— življenje, ti cvetoča pomlad,
ki ne poznaš bridkostnih jad.
Življenje, ti prabistvo izvora vsega,
poglej: Jaz sem človek zvezd
iskajoči.

In čeravno jaz iskalec vsega zmisla življenja
dnes še v boju s prokletstvom despotja,
nisem še strt,
nismo še padli v propast.
Mi čutimo novo življenje,
mi smo drevo silnega rast.
Vstajenje, vstajenje.

Ameriške slike o stavki

(Iz judovščine prevela Hermynia zur Mühlen in Sima Neugröschl. Iz nemščine I. Vuk)

2. Bog, reši državo!

(Spisal Grace Lumpkin)

Policaj napihne prsi in vihti preteče
pendrek:

„Kam greste?“

„Stavkovna straža smo,“ odgovori
delavec.

Rdeči, zabuhli obraz moža trepetala
srdito v taktu besed.

„Mladič. Odvedite te ljudi na desno
in nazaj v mesto. Kot stavkovna straža
pa ne smete biti. Volite: Ali odidete, ali
pa doživite nekaj neprijetnega.“

Delavec se obrne. Stal sem ravno za
njim in videl njegove oči. V njih je le-
žala skrita bojazen, ali silil je svoje ust-
nice na prezirljiv smehlaj. Šel je in go-
voril stavkujočim:

„Sodrug,“ policaj govori, „če se ne
odstranimo, doživimo nekaj neprijet-
nega.“

Stavkujoči odgovore.

Delavec stopi k policajem in spo-
roča:

„Mi ostanemo stavkovne
straže.“

Korakal je naprej in ostali ž njim.

Nekaj korakov in trčijo ob gručo po-
licajev, s pendreki oboroženih, ki jim
zaprejo pot. In nenadoma je bil tu že tudi
šerif. Zbere policaje okrog sebe in jim
začne čitati „zakon o puntu“, ki končuje
z besedami:

„Bog, reši državo!“

Nato opiše z roko po zraku dolgo
črto in zarjove:

„Pometite jih, fantje!“

Policaji se vržejo na stavkujoče.
Zrak se zgosti s pendreki, s kriki in stoki
in z zamolklimi glasovi pendrekov, ki so
padali po mesu. Neka žena in otrok ležita
nepremična na tleh. Pred njima stoji po-
licaj z dvignjenim pendrekom. Neka žena
vpije in kriči, dokler je policaj ne po-
bije.

Take vrste reči se ne pozabijo.

Zakon iz leta 1864, uporabljen zoper
delavce v letu 1926! Zakon, uporabljen
od nasilnih plavih ramen, ki so pustile
padati pendreke na človeško meso.

3. Nahaja se mestece Roosevelt...

Misli človeka, ki ima, hvala Bogu, vsaki dan kaj jesti

(Spisal M. Nadir)

Pri prvem podajanju, pri ribah, mi poroča moja žena novice iz mesteca Roosevelt, kjer je brez razloga bilo streljano v maso stavkujočih delavcev. Čutil sem, kako mi je planila kri v glavo, kako je začela od jeze vreti in kipeti.

In ko sem počasi jemal hrbet iz karpa, sem si dejal:

„Ti ničvredni kapitalisti! Obglaviti bi se jih moralo! Svinjski kanibali! Vražji morilci!“

Ko se mi je podal krožnik dobre juhe in sem zraven rezanc opazil fini kostni mozeg, ki ga imam posebno rad, so se nekoliko prvi valovi moje jeze pomirili. In okusno juho srebajoč, sem mrmral sam pri sebi:

„Kdo ve pravzaprav, kateri je krivec? Saj je vendar nemogoče, saj se vendar ne vzame kar tako uboge ljudi — očete otrok — in jih strelja? Dokaz zato imam vendar tudi,“ si govorim, „zakaj niso streljali po meni?“

Ta logičen ugovor mi izborno ugaja, in v mislih sem se imenoval za mislečega človeka, radikalnega kritika in še več drugih lepih naslovov.

Ko se mi je prineslo meso in zagledam dve perutnici in sladko pečena jetra in fino stegno kokoši, katero tako rad jem — sem začel vso to zadevo gledati v docela drugi luči.

„Sedaj, glodajoč mehke perutnice kokoši in srkajoč dobro vino, sem šele spoznal, da stvar ni tako strašna, kakor se mi je zdela pri ribah in da je treba upoštevati tudi drugo stran te zadeve.“

Kdo ve, sem mislil, glasno mlaskajoč, „kdo ve, morda so stavkujoči v res-

nici škodljivi ljudje? In zakaj“, mislim dalje, „naj kuliji sploh stavkajo? Kdo zahteva to od njih? Če bi zakon, si rečem „predpisaval: vi morate stavkati, no, potem bi seveda morali; tu bi se ne dalo pomagati. Ali dokler ti zakon dovoljuje, da smeš živeti na dan za en dolar in šestdeset centov, in več o tebi ne mara vedeti — no, zakaj se potem puntaš in stopaš v stavko radi beraških štirideset centov na dan! Resnično, smešno!“

Ko se mi je podal izboren jabolčni kompot in delikatna slaščica, sem pogledal še enkrat v časopis, ki je prinesel poročilo o ustreljenih stavkujočih v mestecu Roosevelt in ko sem srebal naposled turško moka-kavo, sem dejal malone srdito:

„Kaj vruga hočejo ti delavci? Zakaj ta zmešnjava? Zakaj se razburjaš radi vsega tega? Oni hočejo na vsak način dva dolarja na dan!“

Prvič: Odkod ta misel, da podjetniki sploh lahko plačajo dva dolarja na dan? Morda ni mogoče denarja dobiti? Morda ga nočejo dobiti? Morda nimajo časa za to? In drugič: Ako že delavci stavkajo, zakaj bi se ne smelo streljati po njih? V Evropi je bilo vendar tisoče ljudi postreljanih, ki niso niti stavkali. Zakaj bi ne smeli pri nas v Ameriki biti postreljani nekateri bedasti delavci, ako se izkazujejo tako smešne, da stavkajo radi beraških štirideset centov na dan?“

In šele sedaj, ko sem prižgal svojo dobro havano in se razpoložil v gugajočem stolu, sem spoznal, kako bedasti, kako malenkostni so delavci.

Radi beraških štirideset centov na dan naredo tako veliki hrušč in hrup, zastavkajo in tvegajo svoja življenja.

In smejal sem se, smejal glasno in nisem mogel prenehati.

Fran Pogačnik:

Pozdrav

*Vi vsi, ki hodite to pot
korakov trudnih, velih lic,
in ki v očeh soj krijete razpaljeni,
ki vas radosti ne doseže klic,
ki v duše dno ste žaljeni,
kjerkoli srečam vas — pozdravljeni!*

*Poznani nismo, slutnje le imamo,
in če oči se nam spoje za hip,
že duše bližnje čutimo utrip
in se — poznamo.*

*In svoja pota zopet krenemo
sproščeni zadušnih, težkih sanj.
Še kratek čas si breme naj nadenemo,
saj tudi nam že svita beli dan.*

Damjan (Trbovlje):

V strojnici

Polmračna nejasnost ovija bučeče motorje.
Drdranje kolesja se zrašča v besneči orkester.
Skozi mojo glavo mi vihrajo valovi bobnenja,
zapletajo me melodije:

V vztrajnost titansko,
v sovrašтво brezkončno,
v pijanost nedoumljivo,
v misel raztogateno

kakor utrinki razžarjenih zvezd v nedoznanem vsemiru.

Prisluhujem narahlo sikajočemu šumenju
zamaknjen in doumem pesem:

Razdivjano kakor strasten ples,
utrujajočo kakor težek kes,
sikajoča mi srce prebada,
omamujoča me vsega obvlada.

Vsak dan se ponavlja ta pesem kolesja:

Kadar se jutro zbudi,
kadar se dan zjasni
kadar se večer zatopi
v osovraženo noč;

vsak dan se ta pesem vrti in vrti
in srca razjeda, gori

razdivjano,
utrujajoče,
uničuječe —
do smrti...

S. J. Cederbaum:

Dvajset ur v potniškem jerbasu

(Konec)

Moj položaj v teh brezkončnih, trpljenja polnih urah se sploh ne da opisati. Nimam zato besed, da bi jih vsaj približno postavil na papir in naslikal to sliko. Kaj podobnega nisem doživel nikdar poprej in nikdar pozneje. To trpljenje se ne da primerjati niti s tistim trpljenjem, ki sem ga moral prestati v času gladovne stavke — in vendar sem bil sposoben zastavkati enkrat sedem dni, enkrat pa za celih enajst dni do popolne onemoglosti... do onesveščenja. Sedaj je moje telo docela zlomljeno. Zabijanje v sencih, bolešno dihanje, pritisek in bolečine v glavi so neznosne. Roke in noge čutim kakor da so tuji predmeti. Ne mogel bi jih premakniti, ako bi prišlo do tega.

V tem strašnem dolgočasju potekajo minute in ure... Živci in zavest se nahajajo v stanju napetosti, ki lahko vsak trenutek povzroči katastrofo. Naposled sem zgubil vso predstavo časa... Koršunov in Palčik, ki sta najprej sedela na drugem

koncu izbe z drugimi, jedla in pila ž njimi, sta si v našem kotu postlala, da bi spala in sta se stegnila. Koršunov v neposredni bližini mojega jerbasa... Polagoma postaja v izbi tišje... Koršunov mi šepeta, da je v izbi ostalo nekaj kmetov iz drugih vasi, kjer prenoče, da so večna vrata zaprta samo s ključem in da tukaj ni nobene straže. Rekel je, da naju, kakor hitro vsi zaspijo, izpusti iz jerbasa.

Med tem se je moj položaj vse poslabševal... Čas pa se je približeval... Odločil sem se za opasen korak. S tihim glasom sem pozval sodružno Saharovo.

„Kako vam je?“

„Slabo,“ odgovori. „Vendar še nekaj časa vzdržim.“

„Kaj narediti?“

„Naj bo, kar hoče,“ reče nato. Vzбудite Koršunova.“

Poskušam ga vzbuditi. Najprej s šepetom. Potem vedno glasneje. Nobenega odgovora. Slišim samo hrkanje. Obup se

me poloti... Spomnim se, da imam v žepu nožič. Poskusil bom, če se da narediti v jerbasu luknja, da stegnem roko in vzbudim Koršunova. Vendar sem preje poskusil še enkrat, da ga vzbudim. Posrečilo se mi je. Vzbudil se je, prisluhnil, šel preiskujoč po celem prostoru, da vidi, če je vse mirno in varno. V temi se spodtakne ob spečega kmeta, ki zakolne, a takoj dalje zaspi. Jasno je, da je vse utrujeno in pijano ter v trdnem spanju.

Prosil sem Koršunova naj pospeši. Začel je vrv, s katero je bil povezan jerbasa, odvezavati. Vsled teme in razburjenosti ne more razvezati vozla.

„Prerežite vrvi,“ mu zakličem...

Naposled razveže in pokrov jerbasa se dvigne. Poskušam zlesti ven, ali ne gre. Roke in noge mi odpovedo službo... Prosim ga naj mi pomaga. Ali sam Koršunov mi ne more pomagati. Vzbuditi mora sodruga Palčika. Oba sta me komaj potegnili iz jerbasa. Posadita me na klop. Obsedel sem nepremično, kakor kos lesa. Popolna izčrpanost je paralizirala mojo voljo. Pollaščal se me je občutek, da moram leči in umreti.

Medtem je bil odprt drugi jerbasa. Sodružica Saharova je bila bolj odporna, kakor jaz. Njeno stanje je mnogo boljše kakor moje. Sicer tudi ne stoji na nogah trdno, vendar je prišla iz jerbasa brez pomoči.

Bilo je ob osmih zjutraj, ko sva stopila v jerbasa in se dala vanj zavezati. A sedaj je bila ura štiri zjutraj. Bila sva torej zvezana v jerbasu dvajset ur. —

Oddihali smo deset minut. Otrpeli udi zopet ožive. Krvotok je zopet urejen. Treba na pot. Sezujeva čevlje. Jaz v naglici pozabim kožuh, ki je bil vzet seboj za me ter sem obdržal le navadno suk-

njo... Vse je tiho — Koršunov stopa naprej, midva se drživa za njegovo suknjo in slediva kolikor mogoče neslišno. Temno je, da se ne da nič razločevati. — Tako smo šli do vežnih vrat. Koršunov odpre vežna vrata in sveži nočni zrak nam lije nasproti. Stisneva roko Koršunovu. Ni bilo časa za zahvale za izkazano neprecenljivo pomoč. Že sva stopala preko stopnic na cesto...

Svobodna sva... Objela naju je omotica, pa tudi nenavaden občutek, kakor da sva na novo rojena... Roko v roki, še vedno le v nogavicah, sva naredila nekaj korakov. Zvezdnato jasna noč je. Zemlja je pokrita z lahno sneženo plastjo...

Bila sva na veliki vaški cesti. Kam sedaj? Pogledala sva se in zdelo se nama je, da pelje en konec te ceste na pravo polje, šla sva v tisto smer... Še vedno nisva bila na jasnem, kaj nama je storiti. Napolnjevala naju je burna radost.

Tako sva šla, obdana od tihe noči nekaj metrov. In naenkrat sva začutila v duši, še vedno držeč se roko v roki, kakor da naju je kdo sunil ali kakor da je za nama zasledovalec.

Začela sva teči. Šele, ko sva imela za seboj vas, sva prišla k sebi. Obstala sva in se začela smejati. Sedaj šele si stisneva roke, si čestitava... in obujeva svoje čevlje...

Ker sva zopet lahko mirno mislila, sva videla, da se nimava ničesar bati in da je najina stvar dobljena.

Šlo se je samo še zato, da prideva v Irkutsk. Bilo je treba nekaj ur še čakati, da se zdani in najti voznika sodrugov, ki nama pride nasproti ter naju odpelje v Irkutsk.

Louis Adamič (Los Angeles):

Mihajlo Pupin — iznajditelj in pridigar

M. Louis Adamič, mlad ameriški pisatelj slovenske narodnosti, je pred kratkim objavil v radikalni ameriški reviji »Haldeman-Julius Monthly« zelo zanimivo razpravo o Pupinu, ki jo v prevodu prinašamo v naši reviji z njegovim dovoljenjem.

I. M. (Chicago)

Dr. Albert E. Wiggam, pisec poljudno-znanstvenih stvari, je pred dvema letoma pozval znanstvenike v „World's Worku“ na delo za novo vero

in etiko. Opozarjal je na dejstvo, da je znanost do danes prinesla le hitrico, komfort, luksuz in sredstva za pridobivanje denarja, ni pa dvignila ljudi na stopnjo višje vere, zdravejše morale in bogatejše človečnosti. Materijalni napredek je res velik, toda duševna stran ljudi je še v veliki nižini. Posledica tega je, da se tehniške vede uprezajo v voz ignorance in praznovernosti, ki zdaj raznaša svoja zla kakor še nikdar v zgodovini. Fanatični

pridigarji, ki so še do nedavnega mogli doseči le par sto ljudi, se danes poslužujejo radia in njihove bedastoče dosežejo milijone oseb. Največja nesreča za ljudstvo je, kadar se organizirana ignoranca oboroži z instrumenti moderne znanosti. „Niti sam peklenec ne pozna furije, kakršno sta razvila dogmatizem in bigotizem, odkar je veda njuna dekla“, je pisal dr. Wiggam in pozval učenjake, naj se brž potrudijo, da ljudska masa čim prej dobi „nove ugodnosti“ duševnega življenja, skratka „novo, višjo vero“. Znanost mora pripeljati ljudi na „novo pot“ življenja znanost mora „poiskati Boga“, ki ga ne morejo najti starodobne religije.

Odziv na ta apel je bil dvojen. Odzvali so se modernistični pridigarji, ki bi radi prilagodili krščansko religijo novemu znanstvenemu nazoru, slonečemu na priznanju evolucije, in s tem „naredili mir“ med vero in znanostjo; dalje so se odzvali oni znanstveniki, ki menijo, da med vedo in „pravo vero“ ni konflikta. Znanstveniki in filozofi te vrste pravijo, da je „višja vera“ v znanstvenih resnicah... Čim dalj posegajo v vseмирje, tem bolj „spoznavajo Boga“... Pravzaprav je šele učenjak — pravi in globokočuteč kristjan!... Znanost in vera sta sestri, še več — eno in isto...

Veliko veselje je zavladalo v Izraelu. Pravi kristjani so se našli in „prava vera“ je izšla izza oblaka obskurnosti kot polna luna! Kdo so pravi kristjani v naši dobi? Modernisti in znanstveniki! Ako bi Krist prišel spet na svet, se bi rodil kot sin učenjaka-geologa in ne več kot tesarjev sin...

Pridigarji, moderni kristjani, seveda še niso bili povsem zadovoljni. V Ameriki je mnogo znanstvenikov, ki nočejo podpirati „višje vere“. Nekateri so celo tako „neotesani“, da grdo gledajo na ves ta krščanski business; drugi pa so tako hladni, da se ne zmenijo za vero in brigajo se le za svoje delo. Zaenkrat se morajo pridigarji zadovoljiti samo s tremi ali štirimi, ki so bolj na glasu — in med temi je tudi profesor Mihajlo Idvorski Pupin.

*

Pupin, profesor elektromehanike na Columbia univerzi v New Yorku in iznajdljivi ženi, ki se menda prišteva med prve za Edisonom in za Nikolom Teslo, stoji seveda v prvi vrsti znanstvenikov in povzdigovalcev „krščanstva“. On je

avtor knjige „From Immigrant to Inventor (od naseljence do iznajditelja), ki mu je, če se ne motim, prinesla Pulitzerjevo nagrado leta 1924. Bil je tudi dve leti predsednik Ameriške asociacije za povzdigo znanosti, kar je ena največjih časti za znanstvenike v deželi.

Kdor se zanima za Pupinove zasluge in iznajdbe na polju elektrotehnike, jih lahko najde našete v njegovi avtobiografiji ali v knjigi „Who's Who“. V teh vrsticah nas Pupin zanima le kot pridigar, kajti „pastirski učenjak“, kakor ga nazivajo, je zadnje čase slišal „božji glas“ in vsak čas se napoti po Ameriki oznanjevat vero „višjega krščanstva“.

Najprej nekaj besed o dr. Pupinovi osebi. Slučajno sva se oba rodila v sedanji Jugoslaviji. Njegov rojstni kraj je vas Idvor v pravoslavnem Banatu. Tam je naš odlični junak zagledal luč sveta kakih štirideset let pred menoj. Pupin, Nikola Tesla in Ivan Meštrovič, kipar, ki je pred par leti razstavil svoja dela v Združenih državah, tvorijo trojico najslavnejših osebnosti jugoslovanske narodnosti, ki je dobro znana v Ameriki. Ko sem bil še pred vojno — in še skoro v kratkih hlačicah — v New Yorku, sem posetil nekaj Pupinovih predavanj in enkrat sem govoril z njim. Naredil je name vtis prijaznega moža, dasi ni mogel zatajiti svojega pompoznega nastopa in zavesti, da uživa slavo. Pupin je seveda Srb in Srbi so — z malimi izjemami — radi pompozni.

Prof. Pupin zelo rad sije v javnosti. Ves srečen je, kadar se more svetiti v vsej svoji slavi na kakem sestanku. Na njem ni nobene skromnosti. On je tudi političar. Ako bi se ne bil lotil znanstva — in za svet je boljše, da se je — bi bil sijajen politični vodja in poglavar „volilne drhali“. V tem oziru je dr. Pupin veliko nasprotje Nikoli Tesli. Tesla je najbližje pojmu konvencionalnega znanstvenika: skromen, samotarski, neuslužljiv, nesamozavesten in sovražnik publicite in aplavza. Popolnoma je zaverovan v svoje delo kot pravi učenjak in iznajditelj. Kadar Tesla potuje, beži od časnikarskih poročevalcev. Nihče ga ne opazi — noče biti opažen.

Ne tako dr. Pupin. Ko se vozi po deželi — in to je pogosto — si naroči intervjuve in poskrbi, da je opažen. V žurnalističnem žargonu je on „rocket man“ ali teatralec. Na primer, kadar pride v

Chicago, povabi reporterje vseh dnevnikov k sebi v hotel, kjer jim potem eno uro ali poldrugo uro narekuje svojo sodbo o bodočnosti mesta, kakršno on vidi skozi svoja znanstvena očala, dotakne se zločinskega vala in resno omeni potrebo boljših zakonov, predava o idealizmu znanosti in naposled zabeli vse skupaj s svojo filozofijo o krščanskem Bogu. — Pupin se dobro zaveda, da je javna oseba, in ker je poleg tega dober Srb in dober Američan — ter že precej v letih — smatra za svojo dolžnost, da moralizira, pridiguje in prerokuje. Vse njegove pridige in prerokbe pa so dosledno „safe and sane“, varne in pametne — kakor se zahteva od stoočnega Srba in stoočnega Američana. Pupin bi ne bil Pupin, če bi ne bil „varen in pameten“. Kadar omeni vlado, so njegove besede izrečene s silno spoštljivostjo in svečano-stjo. Oblast, postava in red — so velike in slovesne besede, kadar pridejo iz njegovih ust. In ni dvoma, da je mož — dasi pozna šarlatanske trike — odkritosrčen, ni hinavec. Ravno zato, ker je tako resen in naiven, pa je pogostokrat absurden in smešen. Koncem konca je mož bogat. Ima krasno posestvo blizu Norfolka, Conn. To mu seveda pomaga, da je „safe and sane“, kadar govori o zakonu in redu...

V njegovi avtobiografiji čitamo, da je bil kot deček v Idvoru pravo čudo. V šoli je bil prvi. Njegov šolmašter in vaški pop sta vedno govorila z njim kot z odraslim možem — tako sta ga spoštovala. Njegova mati, ki je bila globoko verna slovanska žena na mistično-krščanski način, mu je povedala, da je imela enkrat ponoči vizijo. Sveti Sava, njen priljubljeni svetnik, je stal nad njegovo (Mihajlovo) posteljico, ko je spal, ter ji rekel: „Pusti malega, naj gre po svetu, kjer najde dovolj hrane za svojo lačno glavo“. Kmalu nato mu je učitelj poveril deklamacijo pred večjim zborom in Mihajlo se je tako obnesel, da sta bila učitelj in župnik skrajno presenečena, mati pa je zaplakala radosti. Mihajlo je bil zrel za svet...

To nam Pupin pripoveduje iz svojih otroških let. Še danes je ponosen, ker je kot šolarček zbujal pozornost — in pozornost hoče imeti tudi danes, ko je že blizu sedemdeset let star. Navadil se je tega. Dalje nam pripoveduje v svoji knjigi, da je sam pri sebi čestital Ame-

riki, ko je stopil na prag novega sveta, ker je z njim dobila tako prebrisanega naseljenca — in bil je poparjen, ker „se Amerikanci niso nič razburjali, ko sem stopil s parnika na suho“!

Njegovo čaščenje oblasti in reda, kakršen je, se tudi lahko sledi v razmere njegove mladosti. Njegov oče je bil vaški načelnik in vaški očetje, varuhi vse vaške modrosti, so se navadno zbirali pri očetu sklepajoč o javnih zadevah. Bili so ultrakonservativni; sinovi so smeli odpreti usta le takrat, kadar so dovolili očetje. To je naredilo vtis na malega Mihajla. In nihče se ni uprl sistemu avtoritete. Tako je bilo — in tako je moralo biti. Najvišja oblast pa je bil Bog, o katerem je dobil poetično koncepcijo od svoje nepismene matere. Pupin je odnesel svojo otroško vero s seboj v Ameriko — in ima jo še danes.

*

„American Magazine“ je v zadnjem septembru objavil razgovor med dr. Pupinom in dr. Wiggamom. Članek ima naslov „Veda vodi k Bogu“. V razgovoru je dr. Pupin povedal dr. Wiggamu, da „znanost vodi k boljšemu krščanstvu, ker utrjuje našo vero, da je človeška duša največja stvar v vsemirju“.

Dr. Pupin je tudi dr. Wiggama seznanil s svojo mladostjo, kako „so ga v jasni noči očarale zvezde na nebu in kako si je domišljeval, da so migljajoče zvezdice božje besede, ki pišejo uro noči in napovedujejo zarjo dneva“. Istotako mu je bil glas zvona v Idvoru „božji glas“ in Bog je govoril z njim iz ust njegove matere! — In danes, ko je dr. Pupin star 68 let in ko je prebil skoro vse svoje življenje v laboratoriju, še vedno verjame, da je kot pastirček v Banatu imel prav in da je njegova mati imela prav: svetloba in zvok sta poslanika božja! Kadar torej Pupin sliši Fritza Kreislerja igrati Beethovenovo sonato, vsekakor čuti, da tresoča se struna poje pesem „prihajajočo“ naravnost iz nebes! O glasovih, ki izhajajo iz prikazni kot so avtomobilski rog, strojnica, pridigarica Aimee Semple Mc. Pherson, volkulja itd. — še ni povedal ničesar.

Tako Mihajlo Idvorski Pupin interpretira prirodoznanstvene stvari. Svetloba in zvok sta božji glas! Glas je adresiran na „največjo stvar v vsemirju“, ki je človeška duša. Tukaj je vsekakor skočil predaleč. Pozabil je na Boga in nazval

človeško dušo „največjo stvar v vse-mirju“ (the greatest thing in the universe), torej jo je postavil nad Boga! Ali je Bog izven vse-mirja? Ne, kajti par odstavkov dalje čitamo, da „Bog prebiva v človeški duši“ ...

Pa zakaj je človeška duša „največja stvar v vse-mirju“? Zato — je dr. Pupin razložil dr. Wiggamu — ker fizično vse-mirje, ki ni nič drugega kot ena sama in ogromna depeša Boga, bivajočega v človeški duši, pojmuje „pravo interpretacijo“ samega sebe le tedaj, če depeša doseže dušo; in ker znanost dokazuje, da človeška duša lahko dešifrira „božjo brzojavko“ v svetlobi najbolj oddaljene zvezde, je s tem logično dokazano, da je človeška duša „največja stvar v vse-mirju“.

Dr. Pupinu je mogoče to logično, ampak navadni smrtnik si ne more pomagati, da se ne bi vprašal: Ako Bog biva v duši, zakaj je treba vseh teh „glasov“ in „depeš“ na toliko distanco?

Naposled je Pupin rekel v tem razgovoru, da se kot znanstvenik počuti „boljšega kristjana“ in ravno tako bodo drugi kristjani veliko boljše, kadar bodo razumeli krščanstvo v luči znanstva ...

Dovolj! Dr. Pupin je bil nekoč velik učenjak in iznajditelj — danes, na svoja stara leta, pa je pesnik. Povrnil se je v svoja otroška leta, k pesniškemu mysticismu svoje srbske matere — in zdaj imamo v Ameriki namesto znanstvenika — srbskega pastirčka, ki uči „višjo“ vero. Saj sam pravi: „Prihodnje leto obiščem

dijake na raznih vseučiliščih in jih podučim o višjem, duhovnem pomenu znanosti“.

*

Ne bi se prepiral s Pupinom glede njegove vere, če ne bi vztrajal, da je to, kar govori, krščanstvo. Dr. Pupin je ravno toliko kristjan kot sem jaz ali Calvin Coolidge, Billy Sunday, Jack Dempsey, J. P. Morgan ali Kitajec, ki pere moje srajce. Prvi in zadnji kristjan je — kakor je rekel Nietzsche — umrl na križu pred devetnajststo leti in ljudje, kot je dr. Pupin s svojimi poetičnimi bedastocami, ne drže pri življenju krščanstva, temveč „korupcijo vseh korupcij“, ki je na nekak način nastala iz tistega majhnega incidenta pred devetnajstimi stoletji.

Pupin — kristjan? Čitajte njegovo avtobiografijo in vprašajte se, kaj je na njem krščanskega. Dr. Pupin živi kakor vsak povprečni bogatin. Ima socialno pozicijo in uživa velike časti; ima dobre privatne dohodke. Najbrž igra golf. Ponosen je in strog v zadevah osebne časti, odločen, dasi uljuden in spravljiv, spoštljiv napram ženskam, rafiniran v navadah in okusih, naobražen in — kot sem že omenil — rad se postavlja v javnosti.

Ali je to krščanstvo, ono krščanstvo, ki se prša v evangelijih? Ako je dr. Pupin kristjan, tedaj je tudi Andy Mellon, Gene Tunney in „Breskvica“ Browning.

Znanost vodi h krščanstvu? Ako je to res, tedaj vodi tja tudi Haldeman-Juliusova brezverska revija!

Mile Klopčič:

Polagoma

(Kitajski motiv)

Svetle bile so sobane,
skednji, skrinje in dvorane —
vse polnó.
Danes gre slabeje,
gre slabo.
Davi me glad, skrbi me tró.
Jó —
le čemu se ni nadaljevalo,
kot začelo se, končalo?
Vse se je spečalo
polagoma.

Kjer sem pil, so prédme štiri čaše posadili,
pil sem jaz in še trije so pili,
dokler jutro ni prišlo.
Danes teče vse plitkeje,
prav plitkó,
pijem iz potoka sam vodó.
Jó —
vsi prijatelji so brzo se razšli,
vse je prešlo
polagoma. —

Ivan Vuk:

Homo homini lupus

(Konec)

Pa jih je bilo mnogo, ki so imeli mnogo nevrednih in mnogo, ki so jim delali zlo.

Še so govorili premodri narodu:

— Odpuščajte, govori, svojemu sočloveku. A vi veste, da je zapovedal Bog naš: „Zob za zob, oko za oko“. Kdo je, ki si upa prelomiti zapoved Boga našega in naših očetov. Zakaj odpuščati, to je samo lastnost Boga in njegova pravica in nikdo se je ne sme prilaščati brez kazni. Vi vsi veste, kaj se je zgodilo s prvima človekoma, ki sta poslušala kačo, ki jima je obljubila, da bosta kakor Bog.“

Pa je bilo mnogo takih, ki so vedeli, kaj se je zgodilo s prvima človekoma, ki sta poslušala kačo.

Še so govorili učeni narodu:

— Strogi bodite samemu sebi, govori in prizanesljivi in velikodušni k svojemu sočloveku. Kako naj bo človek strog k samemu sebi, ko je on ustvarjen po božji podobi. To bi pomenilo biti strog k tistemu, katerega podoba ste. Biti strog k samemu Bogu. Vi pa veste, kako strašno kaznuje Bog človeka, ki je k njemu, kakor k svojemu sužnju. Prizanašanje in velikodušje?! Kaj so te besede?! Niso one, ki so grehu to, kar je gnoj vinogradni trti, da rodi bogatejše? Biti velikodušen in prizanesljiv grehu, ne bo samo greh krepkejši, nego v nas samih se naseli on.

Pa jih je bilo mnogo, ki so se bali kazni Boga in mnogo, ki so se bali, da bi se ne naselil greh v njih.

Razsrdil se je narod na velikega človeka, prečudne nauke učečega in mu grozil v svojih srcih.

Oni pa, ki so govorili narodu, so se radovali tega in rekli drug drugemu:

„Pokazati moramo narodu, da on ne dela tako, kakor uči.“

Nekateri so se zbal:

„A če naredi!?!...“

Nasmehnili so se zvito pogumni iz njih.

„Ako naredi tako, kakor uči, naredi proti zakonu in postavi. Kdor pa dela zoper zakon in postavo, kamenja se naj,“ stoji pisano... Ako pa ne naredi, kakor uči, pa porečemo: Glejte, kako Vam govorijo, a kako dela?!... Kača je prvima človekoma tudi govorila, naj jesta jabolka

od prepovedanega drevesa, a sama jih ni jedla. Tedaj narod uvidi in se razsrdi nanj ter ga pobije s kamenjem.

Vsi tisti, ki so govorili, so obmolknili in se zamislili, zakaj trebalo je poiskati važen slučaj in zagoneten, da bi vjeli velikega človeka.

Tedaj je pristopil k njim nek človek in jim rekel:

„Poznam tak slučaj, važen in zagoneten.“

Odgovorili so mu:

„Pokaži!“

Človek pa jim je odgovoril:

„Koliko mi plačate?“

Začeli so trgovati in se dogovorili za ceno. Človek jim je rekel:

„Poznam žensko, ki ima moža, katerega pa ponoči, ko on spi, skrivaj zapušča, da greši z drugim, kar je po postavi prepovedano in se kaznuje s kamenjanjem.“

„Glejte, tisto žensko so sklenili pripeljati pred tistega velikega človeka.“

Prenehal je zagovornik in si popravil očala. Novi odstavek je pomenilo to v njegovem pripovedovanju.

Nato pa je začel z drugim; vsakdanjim glasom, kakor se piše začetek pravljice, katera ima v sebi zanimivost le proti koncu:

„Bilo je zgodaj v jutru nekega dne. Solnce je pravkar pozlatilo strehe mestnih hiš in veličastnega templja. Na ulicah je še ležal jutranji hlad. Na figovih in oljčnih drevescih so molile ptice jutranjo molitev.“

Veliki človek je prišel po ulici in šel k templju.

Tedaj so oni, ki so čakali nanj, stopili predenj in ga ustavili. Drugi pa so privlekli iz neke hiše žensko, še vso razmršeno in razgaljeno, kakoršna je ženska, zasačena v grehu v grešni noči.

Postavili so jo pred velikega človeka in govorili:

„Poglej, veliki učenjak! Pravkar smo zasačili v grehu to žensko. Postava govori, da se oni, ki se zasači v takem grehu, posuje s kamenjem. Ti nas pa učiš prizanašanja in odpuščanja.“

Nalašč so govorili zelo glasno, da bi jih slišal narod, ki se je zbral na vpitje

ženske, ki so jo vlekli pred velikega človeka.

„Kako naj naredimo sedaj, ne vemo,“ so vprašali s hinavskim glasom in srce jim je bilo od radosti in škodoželja.

Pogledal je tisti veliki človek na nje s svojim mirnim, ljubezni in odpuščanja polnim pogledom, pogledal ženo, ki je trepetala v strahu pred obsodbo in rekel:

„Kdor izmed Vas je brez greha, naj vrže prvi kamen na njo!“

Padle so njegove besede med nje, kakor pade kamen med jato vran. Zadržal se je narod odgovoru velikega človeka in zasmejal se nad blamažo svojih učenih.

Veliki človek pa se je sklonil in pisal v prah. Nikdo ne ve, kaj je pisal, zakaj pisati v prah je, kakor ničesar pisati. Brezdvomno je pisal v prah greh ženske in sodbo grešnici. Zakaj prah je človek in prah je, kar dela človek. Ker pa nikdo ne reče: Prah, to je greh in tudi ne: človek je. Zato pa tudi ne more biti greh to, kar dela človek.“

Obmolknil je zagovornik in sedel.

Med poslušalci se je slišal šepet, časnikarji so pisali s strašno brzino. Zagovornik se je usmeval pred se, tožnik je čital nekaj v knjigi. Porotniki so gledali nad toženko, ki je stala s povešeno glavo. Samo sodniki so sedeli, naslonjeni na naslonjače svojih stolov in bili, kakor mrtvi.

Predsednik sodnikov se je zganil. Pogledal je na tožnika:

„Hoče še kdo besede?“

Tožnik je dvignil oči od knjige, kakor da se je zavedal šele sedaj, da je zagovornik že končal, pomislil nekaj, pogledal na uro in odmajal z glavo.

„Potem prekinjam zasedanje, prosim porotnike, da gredo v posvetovalnico, da se posvetujejo o sodbi in rezultatu izreka.“

Vstali so porotniki in šli v posvetovalnico.

— — — — —
„Pojdiva, da slišiva,“ je rekel moj spremljevalec.

Stopila sva v posvetovalnico porotnikov, nekateri so sedeli, nekateri so stali. Živo so govorili med seboj.

„Jaz sem zato, da ji odpustimo“, je rekel mlad človek k sedečemu trebušastemu porotniku.

„Vi niste oženjen, gospod,“ mu je odgovoril. „Kam pride morala našega mesta?“

„Seveda ni mogoče“, je povzel drugi stoječi nekoli vstran. „Samega sebe bi udarili. Vse mesto poreče: bali so se jo obsoditi, ker so hodili v njen šator. Naše žene bi nam govoričile: sedaj vemo. Zato je niste obsodili, ker jo poznate.“

Oglasil se je tretji.

„Lepo je govoril zagovornik. Lepo bi bilo, ne da se tajiti, če bi ji odpustili. Ali, kar se je zgodilo tam nekje na Jutrovem, ne velja tukaj pri nas. Tam so bile druge razmere, pri nas so spet druge. Poleg tega smo mi priprosti ljudje, a tisti človek je bil velik in moder, povrh pa še neoženjen.“

Četrta pa je dodal:

„Tu ni ugibanja. Postavili so nas, da sodimo, ker smo poznani kot pošteni in značajni možje. Odpustili bi grešnici, pa bi ljudje obsodili nas, govoreči: Njih poštenost in značajnost je namišljena in zunanja. Na znotraj so pa kakor grešnica. Naš ugled bi padel in sramota grešnice bi šla za nami.“

Oni, ki je hvalil zagovornika, se je oglašil zopet:

„Tožnik nam je povedal o kazni Vestalk. Bila je, zares, nečloveška. Zagovornik nam je pokazal nadčloveško odpuščanje. Mi pa nismo nič drugega, nego ljudje in zato ne moremo soditi ne nečloveško, ne nadčloveško, nego bomo sodili po človeško, kakor nas je pozival sam zagovornik v začetku svojega govora.“

Vsi so prikimali govorniku. In ko so se zjediniili, so šli zopet v sodno dvorano, da izrečejo obsodbo....

— — — — —

Ko sem stopil na cesto, je ležal v moji duši pljunek.

„V nobenem izmed vas, ljudje“ sem rekel s prezirom, „ni čuta človeštva. Vse to kar ste in kar delate, je namenjeno le vaši sebičnosti in vsaka solza, katero iztisnete iz očesa svojega sočloveka, je stopnjišče vašemu samoljublju k samoprevaranem veličju, vi volkovi.“

Ko sem spoznal to resnico, me je bilo neizmerno sram, da sem tudi jaz človek.

Čulkovski:

Kaj pravijo

*Pravijo da si neolikan.**(Čebelni panj je redkokdaj umetniško poslikan.)**Pravijo da si neizobražen.**(Zakaj pa je njihov hram vede tako skrbno zastražen.)**Pravijo da si brezobziren in robot.**(Tudi diplomiranec je dostikrat.)**Pravijo da nimaš dostojnih manir.**(Le redko se sreča iskren kavalir.)**Pravijo da ne znaš logično misliti.**(Dostikrat se tudi iz študirane glave ne da kaj pametnega iztisniti.)**Pravijo da nimaš pojma o umetnosti.**(Nisem se učil sejmarskih spretnosti.)**Pravijo da nimaš pojma kaj je l' art pour l' art.**(Čitam le knjigo „Zukunftsvolle Gegenwart“.)**Pravijo da nimaš smisla za obliko.**(Praznih škatelj je za groš veliko.)**Pravijo da ti težave dela rima.**(Tudi osel k taktu bobna kima.)**Pravijo da skruniš vso našo visoko kulturo.**(O, ko bi jo le urag vzel še to uro.)**Pravijo da se med poete nikar ne štuli.**(Za priznanje frakarjev se naj kdor hoče puli.)**Pravijo da ostani raje pri svojih kopitih.**(Ne bom se drenjal pri njihovih koritih.)*

Boris Kristan (Paris):

Francoske volitve

22. in 29. aprila 1928

Letošnje francoske parlamentarne volitve so se vršile v znamenju borbe proti kartelu, to je proti zvezi strank (socialističnih) leveca, a za zmago narodne unije (zmerna desnica in centrum — Poincaré in Briand). Izid odgovarja pričakovanju, kajti tudi pri nas se ve, da kdor ima vlado, ima uspeh pri volitvah. Rezultat, ki je že znan, je sledeč:

	poslancev	proti
Konservativna stranka	18	11
republikansko demokr. unija	146	128
republikanci leveca	106	85
neodvisni radikali	55	48
radikalni socialisti	123	135
republikanski socialisti	47	48
socialisti (soc. dem.) (S. F. I. O.)	103	102
komunisti	14	27
Izvoljenih je torej	612	proti 584

članom prejšnjega parlamenta. Iz tega je razvidno, da se je povečal francoski parlament za 28 poslancev, kajti sedanje volitve so se vršile po „novem“ oziroma „starem“ volilnem redu, ki je bil leta 1919 ukinjen, a sedaj uveden na novo. Ta sistem volitev: (volitve po okrožjih; ki je bil 1919 ukinjen) zahteva precej večji kontakt kandidata s svojimi volilci. Vsak „arrondissement“ (oblast) je razdeljen na več volilnih okrožij, vsako, od teh, ki ima 100.000 volilcev voli enega poslanca po večinskem sistemu. Poslanci so izvoljeni na štiri leta in morajo biti najmanj 25 let stari. Vsak vo-

lilni upravičenec pa mora imeti 21 let. Prejšnji volilni način, ki je porazil v letu 1924 narodni blok in prinesel zmago socialističnemu kartelu, je bil proporcionalen in sistem kandidatnih list — ne pa posameznikov kakor je sedanji.

Mogoče še bolj interesantne, kakor izid sam, so razne podrobnosti, ki so zelo značilne in močno karakterizirajo ostrost in duhovitost volilne borbe.

Kakor je znano se je volilo dve nedelji: 22. in 29. aprila. Prva volilna nedelja ni prinesla nikakega izrazitega rezultata. Značilno je bilo le to, da niso komunisti dobili niti enega mandata, kajti volilo se je z absolutno večino glasov. Druga nedelja (29. IV.) je prinesla odločitev; volilo se je še ostale poslance po relativni večini glasov. Zadnje nedeljo je bilo izvoljenih 348 poslancev, med njimi par odličnih francoskih politikov, ki so po ostrem boju zmagali z pičlo relativno večino predvsem proti komunistom. Med njimi — minister Quenille in njegov kolega Painlevé (radikalni socialisti). Tudi znani republikanec leveca: Loucher se je le z veliko muko prerinil na parlamentarni fotelj.

Veliko je tudi število onih, ki so propadli; med njimi vodja socialistov, znani politik Léon Blum, Déat in drugi.

Najobčutnejši udarec je bil prizadan komunistom, ki so izšli številčno dosti močni, toda novi volilni red jim je oskubil število mandatov — od 27 na 14. Bili so pa v vol. kampanji zelo agilni. Vlada jim je pozaprila skoro vse poslance, dva sta ušla ter sta na predvečer volitev — govorila

na zborovanju. Policija obveščena o podjetnosti in pogumu komunistov je obkrožila dvorani ter hotela aretirati pobegla poslanca. Enega se ji je tudi posrečilo — pri drugem pa ni bilo sreče: v trenutku, ko je udrla policija v dvorano so ugasnile vse luči in v metežu, ki je nastal, je pobegli poslanec odnesel pete. Pravijo, da je vodil policijo sam prefekt g. Shieppr.

Enako je baje prišel v Pariz iz Bruslja pobegli vodja monarhistov Léon Daudet; imel je govor na strogo tajnem sestanku monarhistov. Policija je zvedela baje šele tri ure pozneje o njegovi navzočnosti. Nekateri pravijo, da hoté...

Prava posebnost volitev pa je kandidatura „očeta Duconnend-a“, vrtnarja, kandidata dijakov-bohemov latinskega quartier-ja. Ta „père Duconnend“, star kakih 60—70 let, monarhist na volilnih plakatih, kralj bohemov — varovalec in zaščitnik slavnega latinskega quartier-ja, je slavno propadel pri prvih volitvah 22. aprila. Dobil je 132 glasov. Toda dijaki niso obupali, tiskali so

nové letake z vsebino: „zahvala mojim 132 volilcem“, nakar so razvili svoj program, ki je celo za Francijo posebnost. Oni obljubljajo, da bo njih kandidat uvedel, mesto hodnikov, premikajoče se tratoarje; v zoologičnem vrtu bo enkrat na teden svoboden lov; pospešil bo konec meseca, češ, da študentje ne bodo tako dolgo čakali na svoj denar, a na strehah hiš bodo aerodromi, da se bodo dijaki vozili z zrakoplovom v šolo. Vse polno sličnih predlogov vsebuje njegov program; pred njegovimi lepaki so bile vedno gruče veselo razpoloženih ljudi. Še bolj zanimiv je pa bil njegov volilni shod, kjer so se peli razni „kupleti“ hvaleči vrline „očeta Duconnend“ — ti „kupleti“ so bili pa še bolj „duhoviti“ z ozirom nato, da ima beseda „Duconnend“ neko sorodstvo z ono besedo, ki znači v slovenščini del človeškega telesa, kjer neha hrbet... Na vsako kitico so zborovalci odpeli refren: „Duconnend, kralj bohemov, bo rešil republiko, on bo rešil svobodo etc.“ — a po zborovanju so ga nosili na ramah po boulevardu Sv. Mihaela.

Historicus:

Pereči problemi

V.

Kaj zmore solidarnost na združnem polju, kaže razvoj „Splošnega konzumnega društva“ za Basel mesto in Basel okraj v Švici.

Obrat te zadruge v l. 1927: 56 milijonov švic. frankov (ca. 612 milj. dinarjev)! 44,382 včlanjenih družin; nameščencev v zadrugi: 1792.

Te tri številke pokazujejo ogromno moč te zadruge, ki prednjači v mali Švici tamošnjemu zelo lepo razvijajočemu se konzumnemu združništvu.

V svojih 143 konzumnih prodajalnah, 35 mesnicah, 11 prodajalnah čevljev, v 2 manufakturnih prodajalnah ter v 1 oddajališču gospodarskih potrebščin in v velikem združnem oddajalnem Domu je postregla zadruga svojim članom z vsem, kar rabi konzument. Zanimive so številke: čevljev se je oddalo konzumentom za — 24,647.000 dinarjev, sadja in zelenjave za — 31,427.000 dinarjev, kruha in peciva za — 49,456.000 dinarjev, manufakture za — 34, 221.000 dinarjev, mesnih izdelkov za — 133,650.000 dinarjev, vina in piva ter mineralnih voda za — 46,640.000 dinarjev.

Kako cenijo člani iz Bazla in okolice svojo zadrugo in koliko ji zaupajo, sledi iz sledečih številk: 17.381 vlagatelj-članov je vložilo doslej v hranilni oddelek — 135,520.000 Din. Obligacijske vloge pa znašajo tudi — 83,853.000 Din.

Ravnateljstvo s ponosom kaže kapitalističnemu svetu, da je v zadrugi res „zvestoba za zvestobo“ v teh številkah jasna. Nad 219 milijonov Din imajo konzumentje vložene denarja v svoji zadrugi. Pravi: „nikdar se nismo bahali, da smo politična zadruga — ne, nasprotno: vedno smo zato, da smo samo zadruga in nič drugega! Ne trdimo tedaj, da je naš namen, da stržemo politično moč v državi v naše roke, mi trdimo le, „da hočemo uresničiti težnjo, da bi potrebščine vsega prebivalstva našega kraja preskrbeli potom skupnega nakupa in skupne produkcije in da bi povsem izločili dobiček posredovalne trgovine. Res je, da ta namen končno tudi gre za tem, da preide proizvodnja blaga in posredovanje potrebščin za življenje iz rok privatnega gospodarstva v roke skupnega gospodarstva.

Poročilo pa ima še nekaj, kar je enako važno kot gori označeno in kot vzgled podčrtamo.

Pravi:

„Ker mora zadruga potom skupnega nakupovanja in lastne produkcije dajati svojim članom le nekaj, kar jih naj tudi ne oziraje se na skupnost kot tako, vendar več ali manj veže — tedaj mora pri svojem posredovalnem in proizvodjalnem delu imeti manjše stroške kot jih ima privatno gospodarstvo. Ker pa strokovne organizacije postavljajo na zadrugo višje

zahteve kot na zasebna podjetja, se mora pa za ta „več“ tudi več delati, več napraviti, če hočejo zadruga prosperirati. Če pa uslužbenci v zadrugah nočejo razumeti, da morajo za večje ugodnosti več storiti, potem seve niso zadruga zavezane te ugodnosti dajati. Pri proizvajanju so po navadi glavna točka: plače oz. mezde. Ne bo zadrugam nič drugega preostalo, kot mezde odmerjati po delu. Sistem enakega plačila, kjer dobi lenuh enako nagrado kot pridni in marljivi delavec, vodi k nezadovoljnosti. Za naša produk-

cijska podjetja bo potreba preiti od časovne mezde k mezdi za izvršeno delo, pri čemur seve je določiti najprej minimalno mezdo. Isto velja za delo prodajalcev v združnih prodajalnah, kjer je treba lene in nemarne uslužbence nadomestiti z marljivimi...“

Sami pereči problemi!

Švicarske konzumne zadruga in strokovne organizacije so lani sept. meseca ustanovile svojo „banko strokovnih organizacij in zadrug“ s sedežem v Bazlu.

L I S T E K

O. Bauer:

Ponovna vspostavitve moči in oblasti, ki s svojim aparatom čuva buržoazni red, ni posledica „napak“, katere smo socialisti zagrešili. Ta vspostavitve se ni dala zabraniti niti s previdnim diplomtiziranjem in koalicijsko politiko niti z revolucionarnimi dejanji ali hotenji. Vzroki so bolj globoko. Ta vspostavitve je rezultat vsega družabnega razvoja od l. 1919 do danes.

Zgodovina Evrope v teh letih je zgodovina ponovne vspostavitve kapitalističnega gospodarstva, ki ga je vojna razmajala in ponovne vspostavitve vlade buržoazije, ki so jo revolucije za nekaj časa prekinile.

Rojstna hiša Karla Marksa — lastnina nemške socijalne demokracije. V starem mestu Trier na Bruckenstrasse št. 91 ležečo hišo, v kateri se je 5. maja 1818 rodil Karl Marks je kupilo načelstvo nemške socijalno demokratične stranke. Hiša, ki v glavnem izgleda enako kot v mladih letih Karla Marksa, bo vzdrževana in ohranjena v spomin na velikega pokojnika.

50 letnica češkoslovske socijalno demokratične stranke. 9. aprila 1878 se je nekaj zavednih čeških socialistov zbralo v Břevnovu — tajno seveda — da ustanove češkoslovske socijalno demokratične stranke. Niso dolgo zborovali, kajti bati se je bilo, da jih policija zasledi, vendar zasedali so zrno in postavili temelje stranki, ki je med največjimi in najboljšimi organiziranimi članicami velike socijalistične Internacionale. In ako kdo od njih še živi, lahko s ponosom gleda na stavbo, katere graditelj je bil in lahko se spominja proških besed starega rimskega pesnika, da je „napravil delo močnejše od kovine, višje od piramid, ki ga ne uniči niti besna druhal niti gladojoča starost“.

Pavel Axelrod

Star skoro osemdeset let je umrl 16. aprila v Berlinu ustanovitelj ter dolgoletni voditelj ruske socijalno-demokratične stranke Pavel Axelrod. Rojen l. 1850 v vasi Počep v černigovski guberniji kot sin siromašnih židovskih vaških proletarcev, je kmalu spoznal bedo. Z desetimi leti si je začel služiti svoj lasten kruh kot sluga, snažilec čevljev in tako, malokdaj sit, dovršil gimnazijo v Mohilevu ter postal slušatelj kijevske univerze in revolucionar. Kmalu se je seznanil z idejami Marxa in Lasalla ter postal socialist. Od l. 1875 je bil

Najbolj splošne etape tega razvoja so:

1. 1919: Zadušitev proletarskih pobun in padec sovjetske diktature na Ogrskem;
1. 1920: Polom štrajkov množic v Franciji, v Italiji, v Češkoslovaški in poraz rdeče armade pred Varšavo;
1. 1921: Poraz angleških rudarjev in vspostavitve Nep-politike v Rusiji;
1. 1922: Pohod fašistov na Rim;
1. 1923: Završetek nemške revolucije s stabiliziranjem marke in državne eksekutive na Saškem;
1. 1924: Padec delavske vlade v Angliji in poraz. Lafoletove kmečko-delavske stranke v Ameriki.
1. 1926: Polom gigantskega štrajka na Angleškem.

član „Južnoruske delavske zveze“, ki še ni imela socijalističnega značaja, ker je bil socijalizem tedaj še v povojih — zlasti v Rusiji. Prišel je čas heroičnega boja „Narodnaje Volje“ proti carizmu. Da je rusko revolucionarno gibanje krenilo na drugo pot, je zasluga od Axelroda, Jurija Plehanova, Vere Sasuličeve in Leva Deutscha tekem l. 1883 v Švici ustanovljene „Skupine za osvoboditev dela“, ki je začetek socijalno demokratičnega gibanja med ruskim delavstvom. Kmalu je Axelrod postal vodja nelegalne ruske socijalne demokracije, ki jo je vodil iz Züricha. Središče gibanja je bil list „Iskra“, ki so ga vtihotapljali v Rusijo. Na kongresu l. 1903, ko se je stranka cepila v boljševeke je menjševeke, je ostal pri zadnjih in vstopil v uredništvo „Iskre“. V njej se je s Plehanovom in Martovom boril proti boljševiškemu pojmovanju delavskega gibanja, ki je dajalo prednost poklicnim revolucionarjem ter za samoodločbo v socijalni demokraciji. Revolucija v l. 1905 je imela v njem najboljšega pristaša. Pozneje je nastopal za legalizacijo stranke ter za njeno izpremembo v resnično samostojno stranko razredno zavednega delavstva. Med vojno je pripadal — kot vsi njegovi ožji tovariši — mednarodni smeri ruske socijalne demokracije, ki je bila zastopana tudi v Zimmerwaldu. Po februarški revoluciji l. 1917 se je vrnil domov, ali še pred oktobersko revolucijo odpotoval iz Rusije in nadaljeval neizprosno boj proti boljševikom. Zadnja leta je zelo trpel vsled starosti in bolezn. Te težave mu je še ogrenilo razočaranje nad boljševizmom. Razen drugih socijalističnih in agitacijskih spisov je izdal tudi svoje spomine pod naslovom „Doživljeno in premišljeno“.

Nina Bangova

Prva žena na ministrski stolici s. Nina Bangova je umrla 25. III. t. l. Rojena 6. oktobra 1866 v Kodanju je študirala zgodovino in se zelo energično udeleževala dela v socialno demokratični stranki. L. 1894 se je poročila z znanim marksistom dr. Gustavom Bangom, ki je umrl l. 1915. Sodelovala je mnogo pri danskem strankinem glasilu, dnevniku „Sozialdemokraten“. Od l. 1913 do l. 1917 je bila kodanjska občinska svetovalka. L. 1918 je bila izvoljena v danski senat. Aprila l. 1924 je prevzela v Stauningovi socialistični vladi portfelj prosvetnega ministerstva. Ostala je ministerka do decembra 1926, ko je Stauningov kabinet odstopil. Bila je prvoboriteljica danske socialne demokracije in delavskega ženskega gibanja.

Christine Touaillon

14. aprila t. l. je umrla privatna docentka dunajske univerze sodr. dr. Christine Touaillon-ova v Gradcu. Ž njo ni izgubila mnogo samo avstrijska socialna demokracija, marveč tudi znanost. Rojena 1878. leta je končala učiteljske na Dunaju. Ko je bilo leta 1898 dovoljeno tudi ženam pohajati na visoke šole, je bila ena prvih slušateljic univerze. Študirala je nemško literaturo in jezikoslovje. Že v tem času je čutila socialistično. Bila je tudi ena izmed prvoboriteljic ženskega gibanja. V Stainzu, kamor se je po poroki preselila, je napisala obširno delo o nemškem ženskem romanu. To delo ji je pripomoglo do univerzitetne stolice. Vendar na graški univerzi se ona — socialna demokratinja! — ni mogla habilitirati. Šele na dunajski je to dosegla in predavala je o novejši nemški literarni zgodovini. Poleg tega je z velikim veseljem predavala na ljudskih visokih šolah ter bila sotrudnica raznih delavskih časopisov, revij itd.. Vpeljena je bila 19. aprila t. l. v dunajskem krematoriju.

VII. redni kongres Jugoslovanske socialistične Zveze (J. S. Z.) se vrši od 19. do 21. maja t. l. v Chicagu Ill. Med drugim so na dnevnem redu tudi sledeči referati: Naše delo med mladino (s. Joško Radelj ml.); Jugoslovanske podporne organizacije in naše gibanje (s. Fr. Zaitz); Socialistična agitacija med srbo-hrvatskim delavstvom v Ameriki (s. Peter Kokotovich); Kulturno delo med slovenskim delavstvom v Ameriki (s. Fr. Alesh); Strokovno organizirano delavstvo in J. S. Z. (s. Jože Zaverinik) in Zadrudništvo (s. Anton Garden).

Ljubljanska univerza in naši Amerikanci. Slovenski delavski dnevnik „Prosveta“ iz Chicage Ill. (glasilo Slov. Nar. Podporne Jednote — SNPJ) prinaša v svoji številki z dne 14. marca 1928 (št. 62, l. XXI.) spomenico in protest gl. odbora SNPJ jugoslovanski vladi v Belgradu z ozirom na preteče demonstiranje lj. univerze. V spomenici čitamo m. dr.: „Vest o ukinitvi lj. univerze je izzvala med nami največje ogorčenje in to tem bolj, ker smo mislili, da se bodo mogli v Jugoslaviji, deželi bratstva in enakopravnosti, Slovenci razvijati svobodno v kulturnem, gospodarskem, narodnem in vsakem drugem naprednem oziru... Ugotavljamo, da vprašanje lj. un. ni novo. Prvič ga je uresničil Napoleon, ki je znal ceniti nadarjenost Slovencev in vedel, kako važna je višja izobrazba naroda za državo... In Slovenija je najbolj industrializiran del države, zato je potrebna tehnika tudi v Lj.. Kot tehniki so se Slovenci baš

v inozemstvu izkazali... Razveselili smo se, ko smo dobili lasten zavod in s ponosom smo ga omenjali tujcem in jim dokazovali, da smo tudi Slovenci civiliziran narod in da nismo takšni, kakršne nas je svetu prikazovala italijanska propaganda. Če bi bila sedaj uiverza ukinjena, bo to zopet nov madež in novo ponižanje za nas in več materijala za italijansko, jugoslovansko v Ameriki zelo škodljivo propagando. Gl. upr. odbor SNPJ smatra, da bi bilo ukinjenje lj. univ. eden največjih kulturnih zločinov nad bratskim narodom, zato v imenu 60.000 članov, združenih v največji slovenski organizaciji, najodločnejše protestiramo proti ukinjenju ljubljanske uiverze in proti vsakemu degradiraju in zapostavljanju slovenskega naroda.“

Ob stoletnici prvega zadružnega lista. Tekoči mesec je minulo 100 let, odkar je ustanovil eden prvoboriteljev angleškega zadružnega gibanja zdravnik William King prvi zadružni list, mesečnik „The Brighton Cooperator“ (Brightonski Zadrugar). V tem listu, ki je izhajal le na štirih straneh, je King priporočal, naj delovni razred uporabi svoje imetje v to, da postane sam sebi trgovec in obrtnik, in tudi finančnik. King je kazal na to, kako jedelavstvo dvakrat goljufano, enkrat pri odmeri mezde za svoje delo, drugič od privatne trgovine pri nakupu blaga in življenskih potrebščin. King je priporočal zato ustanavljanje konzumnih zadrug, ki naj bi prešle k lastni produkciji in je že tedaj, pred sto leti, kazal na to, kako se neznatne vloge malih ljudi v tujih rokah uporabljajo proti delavskemu razredu. List je izhajal do l. 1830. Kinga imenujejo po pravici prvega teoretika modernega zadrugarstva. (Več gl. Predhodniki in pionirji zadružnega gibanja. Zadr. knjižnica VII. Ljubljana 1925.)

IVERI

Enotnost [št. 17 l. III. z dne 1. maja (27. IV.) 1928 str. 4.]: Ravno v tem oziru lahko rečemo, da „Enotnost“ najbolj pazi na to, da objavlja le RESNICO. — Uredništvo se ni čutilo v ničemer s tem prizadeto, ker nihče ne more navesti nobenih konkretnih primerov in dokazov, da „Enotnost“ objavlja „obrekovanje in golo natolcevanje brez dokazov.“

Jutro (št. 101 l. IX. z dne 29. IV. 1928 str. 4): Ljubljansko deželno sodišče je včeraj razpravljalo o tiskovni tožbi trboveljskega paznika g. Senegačnika zoper urednika „Enotnosti“ g. Alberta Hlebca radi klevete, storjene s člankom, ki je očital pazniku nepravilno postopanje z neko delavko. Obtoženec sploh ni odgovoril na tožbo in se razprave ni udeležil, obsojen je bil na 3 tedne zapore, 3000 Din denarne kazni in 3000 Din odškodnine. Na to je bil isti obtoženec še na obtožbo javnega obtožitelja radi napada na našo policijo obsojen na enako kazen.

Spošna delavska gospodarska zadruga „Železničarski dom“ r. z. z o. z. v Ljubljani vrši 10. junija t. l. redni občni zbor v Zadrudni hiši na Karla Marksa trgu. Na dnevnem redu je tudi: Čitanje poročila revizorja „Zveze slovenskih zadrug“. — Dekalisti, ki vodijo Železničarski Dom, govore sicer radi o nepomirljivi razredni borbi.

A. & E. SKABERNE - LJUBLJANA
MANUFAKTURNA VELETRGOVINA
EN GROSS MESTNI TRG 10 EN DETAIL

KDOR LJUBI SVOJE ZDRAVJE, UŽIVA
„PROJA“-SLADNO KAVO
DOBIVA SE POVSOD!

**NARO-
ČAJTE „PROLETARCA“**
Glasilo Jugoslov. socialistične zveze v U. S. A.

Naroča se:
CHICAGO, ILL. 3639 W. 26 th St.

**KONZUMENTI!
POZOR!**

„KOLINSKA CIKORIJA“

je produkt domačega delavca.
Zato jo zahtevajte v vseh prodajalnah

KONZUMNEGA DRUŠTVA ZA SLOVENIJO

MANUFAKTURNA TRGOVINA

HEDŽET & KORITNIK, LJUBLJANA
BRZOJAVKE: HEDŽET. TELEFON 2075

Najboljši
MALINOVEC in drugi sadni soki, sadne
marelična, „Nektar“, jabolčna, sadne arome za brezalko-
holne pijače, sadne etere, esence za rum, cognac in likerje
priporoča po brezkonkurenčnih cenah
SREČKO POTNIK IN DRUG * LJUBLJANA, METELKOVA ULICA 13

„DISKOBOLOS“ - LJUBLJANA

Trgovina: Tavčarjeva (Sodna) ul. 1 Tovarna: Sv. Petra 75. Vhod Vidovdanska c.

Sportno orodje. Sportne potrebščine. Telovadno
orodje. — Turistovske potrebščine. — Ribarske
potrebščine. — Tenis raketi svetovnih znamk.
Tenis potrebščine. — Lastni izdelki in izdelki
svetovnih tvrtk. — Domače podjetje. — V tovarni
zaposleni sami domači delavci in strokovnjaki.

J. BLASNIKA NASL.

priporočajo vse vrste tiskovin, izvršene
v knjigotisku ali litografičnim potom

**KNJIGOTISK LJUBLJANA LITOGRAFIJA
KARTONAŽA BREG 10 - 12 OFFSETTISK**

ZADRUŽNA BANKA

LJUBLJANA, ALEKSANDROVA C.

se priporoča za
vse denarne tran-
saksije.

Ima najboljše
zveze v Ameriki.

Sprejema hranilne vloge na knji-
žice in vloge na tekoči račun.

ORGANIZATOR

Knjigovodstvo za
vse vrste obratov:

<u>prihrani</u>	70% dela
<u>omogoča</u>	material
<u>jamči</u>	prostor
<u>nudi</u>	denar
	pregled
	prihranitev stroškov
	dispozicije
	točnost
	dnevni zaključek
	velik uspeh pri
	malenkostnih troških

Glavni organizacijski pripomoček !
modernega obrata !

Strokovno zamišljene kartoteke

ZAHTEVAJTE PROSPEKTE!
OGLEJTE SI NAŠO IZLOŽBO!

ORGANIZATOR
družba z o. z.

Tvornica pripomočkov za organizatorično tehniko in
umno gospodarstvo - Ljubljana, Aleksandrova c. 7.

Stavbena kozumna in gostilniška zadruga

«DELAVSKI DOM»

V TRBOVLJAH R. Z. Z O. Z.

Sprejema hranilne vloge in jih obrestuje
po čistih 8%, ima 3 prodajalne in 3 go-
stilne, katere toplo priporoča delavstvu.
Član postane lahko vsak, delež znaša
50 Din, pristop 2.50 Din.

NAČELSTVO.

SPLOŠNO KREDITNO DRUŠTVO R. Z. Z O. Z.

V LJUBLJANI, ALEKSANDROVA C.

sprejema hranilne vloge ter jih obrestuje zelo ugodno!

Prva delavska hranilnica je
SPLOŠNO KREDITNO DRUŠTVO V LJUBLJANI.

Pri volitvi novega odbora so bili izvoljeni: France Svetek predsednik, Franjo Koren podpredsednik, Pavle Kovač tajnik, Adolf Večerin blagajnik. Odborniki pa: Viktor Batič, Adolf Stresen, Simonič Rudcif, Ostož Tuma.

Po izvršeni volitvi se je novoizvoljeni predsednik predvsem zahvalil staremu odboru za požrtvovalen trud. Dalje je poročal, da se vrše predpriprave za ustanovitev odseka za vodni šport in pa ustanovitev „Hazene“. Predvsem pa je povdaril geslo, ki ga zlasti v zadnjih časih centrala „Svobode“ z vso vestnostjo zastopa, to je poglobljenje duha! Kakor je telovadecem „Svobode“ telovadba le sredstvo za gojenje duha in discipline po načelu: „V zdravem telesu, zdrava duša“; tako mora biti tudi športnim klubom, bo-

disi nogometni, ali rokometni, plavalni ali veslaški šport predvsem le sredstvo, da se vzgoji v mladih dušah zdravje in smisel za skupnost in za socialne dolžnosti do celotne družbe. Zlasti pri nogometnem športu je treba budno paziti, da se ne razvije v prostaško konkurenco in profesionalnost, temveč je dolžnost proletarskega športnega kluba, da poleg tehničnega znanja športnih fines, širi med svoje člane smisel programa, ki ga zastopa delavska kulturna matica, celokupna „Svoboda“.

Potek občnega zbora in novi odbor so garancija, da se bo športni klub „Svoboda“ v Ljubljani že letos na vseh poljih krepko uveljavil in da bo razširil čast delavskega imena tudi v športne kroge, kamor je imel dosedaj prav malo dostopa.

„Delavska športna podzveza“

(Konec)

Vršila se je tudi že prva konferenca, katere se je pa udeležilo žal samo troje delavskih športnih klubov Slovenije. O sklepih te konference smo poročali že v tretji številki. Glasom teh sklepov je medtem ljubljanska S. K. Svoboda učlaničila svoje članstvo v Delavsko telovadno in kulturno zvezo Svoboda. Obenem je S. K. Svoboda, Ljubljana, prevzela tudi inicijativo v vodstvu ljubljanske podružnice Svobode. Ta stvar bi bila torej rešena.

Izvoljeni začasni odbor Delavske športne Podzveze deluje sedaj na definitivni izdelavi pravil in stoji v stikih z ostalimi delavskimi športnimi klubi Slovenije, ki se svojčas prvemu vabilu niso odzvali.

Upanje imamo, da bo došlo kljub vsem oviram čimpreje do sporazumnih odločitev vseh prizadetih faktorjev, s čemer bo šele dobila Delavska športna Podzveza trdna tla, in bo mogla pričeti s potrebnim delom za razmah delavskega športnega gibanja v Sloveniji.

II. redni občni zbor podzveze Delavskih telovadnih enot „Svobode“ (D.T.E.)

21. jan. t. l. — na predvečer občnega zbora Delavske telovadne in kulturne zveze „Svoboda“ za Jugoslavijo v Ljubljani — se je vršil občni zbor njene podzveze D. T. E.. Zastopanih je bilo 15 enot potom 12 delegatov.

Podzvezni načelnik s. Vrhovc Jože je poročal o delu načelstva. Podzvezin telovadni tečaj, ki ga je obiskalo 14 članov in 2 članice, je dobro uspel, kljub vsem oviram. V zadnjem trenutku so bile odpovedane vse obljubljenе telovadnice in končno je dovolil Sokol v Narodnem domu svojo telovadnico za trikratno uporabo. Predavanja so se vršila po v Okrožnem uradu in v Centralnem tajništvu „Svobode“ in na njih so predavali ss. Vrhovc, Čelesnik, Svetek in Baebler. Tečaj se je vršil v tednu od Božiča

do Novega leta. Iz poročil načelnikov posameznih enot sledi, da je bil povprečen obisk telovadbe v 11 enotah sledeč: 197 članov, 89 članic, 100 obrtnega naraščaja, 67 gojenk, 117 moške dece in 91 ženske dece. Te enote so imele skupno 19 javnih nastopov, 3 pohode, 10 izletov, 4 akademije in 2 razvitja prapora. 4 enote niso delovale. Veliko težkoč je, ker ni lastnih telovadnic na razpolago — le enota v Studencih si jo je lani zgradila. Drugače se telovadi v delavskih in združnih domovih ter v gostilnah; le malo šol je delavskim telovadcem na razpolago... Drugo pereče vprašanje so vaditelji. In tretje: pomanjkanje denarnih sredstev za nabavo orodja in dr..

Določen je bil končno veljavno novi krog.

V načelstvo podzveze so bili izvoljeni: predsednik sodrug Stanko Likar, načelnik s. Jože Vrhovc, podnačelnik za Ljubljano s. St. Plešnar, podnačelnik za Maribor s. Gostič, tajnik s. Ivan Pezdir, blagajničarka s. Iva Mendaševa, odborniki ss. Matija Reiter, Alex. Baebler, Fr. Aleš, namestnik s. Gregorič (Jesenice). Širši odbor tvorijo vsi načelniki. Na s. Plešnarjev predlog se sestaneta ožji in

širši odbor dvakrat na leto in sicer spomladi in jeseni, da pripravita vse potrebno za nastope.

Sklene se dalje pozvati enote, da ne prirejajo hkratu dveh nastopov. Pozove se tudi enote, da se udeležijo nastopa enote v Studencih, ki se vrši 19.—20. maja t. l.

S pozivom na delo, na redno poslovanje enot in dr. zaključil ob 12 uri ponoči s. Jože Vrhovc občni zbor.

Iz mednarodnega delavskega telovadnega in športnega gibanja

Avstrijska delavska zveza za šport in telesno vzgojo združuje v okvirju ene organizacije 16 sekcij: telovadbo, turizmo „Naturfreunde“, zvezo kolesarjev, nogometno zvezo, hazena zvezo, klub za gojenje jiu-jitsu; zveze: lahkoatletično, strelsko, teniško, letalsko, ribarsko, republikansko obrambno zvezo, zvezo radioamaterjev, šahistov, socijalistično mladino in mladino strokovnih organizacij. Vse te skupine imajo skupno 2563 društev z 206.490 člani. Od tega je 137.538 članov, 53.327 mladine in 15.625 dece.

Švicarsko delavsko telovadno gibanje obstoja že 50 let. Dolga leta je tvorilo le skupino splošne delavske telovadne zveze, šele leta 1914 se je osamosvojilo. L. 1914 je imelo 4000 članov in članic, letos pa 18.000 članov.

Svobodna šola „Kinderfreunde“ (Priatelji otrok)

je imela koncem l. 1927 več kot 46.400 članov (koncem l. 9126 — 43.000). Ta uspeh je pripisati neutrudnemu in zavednemu sodelovanju funkcionarjev vseh delavskih organizacij mesta Dunaj. Nepristan razvoj beleži tudi mladinski odsek — Rdečih sokolov („Rote Falken“), od meseca do meseca prihajajo v njih vrste nove skupine dečkov in deklic.

Na Mednarodni konferenci „Naturfreundov“,

ki se vrši od 12. do 19. avg. t. l. v Zürichu, bodo prve dni zborovale centralne inštanice (centralni odbor, glavni odbor) in vršili se bodo občni zbori posameznih državnih organizacij. Zadnje dni se vrši deveta glavna skupščina celotnega društva, na kateri bo zastopanih 16 držav iz treh delov sveta s 1500 podružnicami in 200.000 delavskimi potniki. Na dnevnem redu

bodo m. dr. volitve, vprašanje gradbene in posestne pravice planinskih in počitniških koč in določitev prispevka. Dalje referat predsednika Volkerta o gibanju „Naturfreundov“ v službi delavskega razreda. Razen konference se namerava sklicati velik sestanek „Naturfreundov“, na katerem naj se spoznajo in združijo tisoči „Naturfreundov“ iz vseh držav. Švicarji prirede mnogo prireditev v tem času.

Tudi ostale tri žrtve ponesrečenih „Naturfreundov“ na Sonnblicku

so po dolgem iskanju našle ekspedicije, ki so se podale o Veliki noči na mesto nesreče, popolnoma zmrznjene v ledu in snegu. Pokopane so bile kot prejšnjih deset 17. aprila t. l. v skupnem grobu na Dunaju. Pogreba žrtev so se udeležili desetisoči delavstva in poklonjenih jim je bilo nad 200 vencev iz vseh koncev sveta. Naši športniki so poslali sožalno pismo dunajski sodružni zvezi.

Prireditve in izleti del. telovadcev in športnikov

se vrše v naslednjem redu: Od 30. junija do 1. julija t. l. telovadne slavnosti v Krakovu (Poljska), od 4. do 6. avg. se vrši v Bruslju (Belgija) „Slavnost socijalistične mladine“, od 14. do 19. avg. t. l. svetovni kongres delavskih esperantistov v Göteborgu, od 1. do 3. sept. t. l. telovadne slavnosti v Lille (Francija). IX. občni zbor Zveze češkoslovaških delavskih telovadnih enot se vrši od 28. do 30. sept. t. l. v Pragi ob 25 letnici Zvezine ustanovitve. Kongres Nemške delavske telovadne in športne zveze se vrši od 23. do 26. junija t. l. v Leipzigu in na njem se bo v glavnem razpravljalo „o novih potih in ciljih ter o pripravah II. zvezine slavnosti, ki se vrši l. 1929 v Nürnbergu.“